Dr. C.A. van der Sluijs

Een hervormd perspectief op bevinding als bij Groen van Prinsterer destijds

Het bevindelijke leven maakt het wezen van het kerk-zijn uit. Maar dat geestelijke leven mis ik her en der en overal. De vorm is nog volop aanwezig, maar de door-leving van een en ander wordt vaak node gemist. En dan heb ik het over alle kerken van de gereformeerde gezindte.

Er zijn graduele verschillen in die kerken, maar nauwelijks essentiële. Met andere woorden: waar is de kerk in Nederland eigenlijk? Of is de Kerk een “hutje in de komkommerhof”(Jesaja 1 : 8) geworden? Is er nog verwachting en is er nog uitzicht? Zo ja, hoe dan? En wat zijn dan de contouren van de Kerk in Nederland?

Uiteraard ontkomen we er dan niet aan om het kerk zijn te ijken aan Schrift en belijdenis, dan wel aan de Reformatie. Vastgesteld moet worden dat deze laatste vrijwel onbekend is geworden. En voor zover we daar nog weet van hebben, zijn er toch allerlei vergroeiingen en verabsoluteringen ontstaan. In alle verscheiden-heid en gescheidenheid.

Dat is momenteel het plaatje van de gereformeerde gezindte. En dit ziet er dan weinig verheffend uit. Vaak zweren we bij het eigen verhaal en de eigen kerk. Maar meer en meer ontstaan er ook allerlei dwarsver-bindingen. Vaak uit onvrede, maar ook wel vanuit de ontdekking dat het allemaal niet meer zoveel uitmaakt tot welke kerk je behoort.

Dit laatste is mijn positie, al ben ik nog altijd principieel hervormd. Tegelijk ervaar ik een grote liefde

tot allen die Zijn Naam ootmoedig vrezen. Dit brengt mij bij Groen van Prinsterer. De antirevolutionaire staatsman Guillaume Groen van Prinsterer (1801-1876) geldt als een van de belangrijkste Nederlandse politici uit de negentiende eeuw, die de Afscheiding niet meemaakte, maar als principieel hervormd man een grote liefde had tot zijn afgescheiden broeders en zusters. En hij meende dat hij alleen gezamenlijk met hen de geest van de Verlichting en de Revolutie zou kunnen weerstaan. Zodat er weer perspectief kwam voor de kerk in ons land. Wie gereformeerde gezindte zegt, zegt Groen van Prinsterer. Deze vrome, bewogen Reveilman heeft de uitdrukking ontworpen. Groen was een bekwaam historicus, die onder meer de inhoud van de onuitgegeven archieven van het Huis van Oranje-Nassau publiceerde. In de jaren 1846-1856 gaf hij in *Ongeloof en Revolutie* een onthullende analyse van de samenhang tussen de Verlichtingsgedachte en de Franse Revolutie en de doorwerking daarvan in zijn eigen tijd. Als christen-politicus blijft zijn naam verbonden aan de strijd voor de vrije, christelijke school. Groen was ook advocaat. Het bestuur van het Hervormd Kerkgenootschap had de overheid in de arm genomen om de Afgescheidenen tot terugkeer naar het Genootschap te dwingen. De regering schakelde daarvoor politie en leger in. Gezinnen kregen inkwartiering van zes tot acht dragonders, die dagelijks zorg droegen voor de nodige overlast. Zo werden de Afgescheidenen door de liberale overheid op verzoek van een liberaal synodebestuur getiranniseerd. Groen van Prinsterer deelde het standpunt van de Afscheiding

van 1834 beslist niet, maar over de kerkmuren heen herkende hij in de Afgescheidenen zijn directe geestverwanten. Vanaf 1837 steunde Groen van Prinsterer de afgescheidenen, die zich in 1834 hadden losgemaakt van de Nederlandse Hervormde Kerk. Net als de afgescheidenen had Groen kritiek op het Algemeen Reglement van 1816, dat de koning veel invloed gaf in de kerk en op de opkomende vrijzinnigheid. Groen wilde niet met de Nederlands Hervormde Kerk breken, maar de Gereformeerde Gezindte in de Hervormde Kerk en daarbuiten verenigen in zijn strijd tegen de vrijzinnigheid in de kerk, in de staat en in de maatschappij. Als zodanig trad hij na de Afscheiding van 1834 onverschrokken op voor afgescheidenen die voor de rechter waren gedaagd. In zijn pleidooien smeedde hij het begrip gereformeerde gezindte.

Dit motief van Groen, die 150 jaar geleden stierf, neem ik over. Het gaat mij met hem om een hervormd perspectief voor de gereformeerde gezindte.

Ik wijs in dit verband op de theologische positie van voormannen als wijlen ds. G. Boer en mijn mentor destijds ds. W. L. Tukker, die voor mij doorslaggevend zijn voor de sanering en het heil van onze gereformeerde gezindte nu en in de toekomst. Zij vertegenwoordigen eigenlijk en wezenlijk een heilzame geestelijke eenheid die de kerkelijke gescheidenheid overstijgt en, als God het geeft, feitelijk ongedaan maakt. Zij kunnen een wezenlijke uitweg geven in de kerkelijke crisis vandaag.

Veenendaal, mei 2026